

ТРАДИЦИОННА БЪЛГАРСКА КУЛТУРА И ФОЛКОР

Електронно издание на НЧ „Галатя-2018“-Варна

Брой Първи, Година Първа, 2021 г.

ISSN 2738-7763

ТЕМАТИЧЕН БРОЙ:

ТИТАНИТЕ

НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОРЕН ТАНЦ

Под общата редакция на

Д-р Мария Дражева

The Bulgarian Folklore Dance Titans

2021

INVITED AUTHORS

ТИТАНИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОРЕН ТАНЦ

								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Въведение: д-р Мария ДРАЖЕВА	Доц д-р Бисер ГРИГОРОВ Обзорен доклад	Христо ИВАНОВ за Мargarita Дикова	Професор Д-р Даниела ДЖЕНЕВА за проф. К. Дженев	Христо ИВАНОВ за Кирил Харалам- пиев	Кая ИВАНОВА за Димитър Димитров Палаврата	д-р Мария ДРАЖЕВА за Методи Кутев	Акад. Красимир Петров за Иван Тодоров	Д-р Рослана Мора- венова за Дженеви

Published by Social Community Center Galateya-2018
Varna, Bulgaria

© Copyrights Galateya-2018 and Every Invited Authors

WEB SITE: <https://galateya-topics.bultima.net/web/>

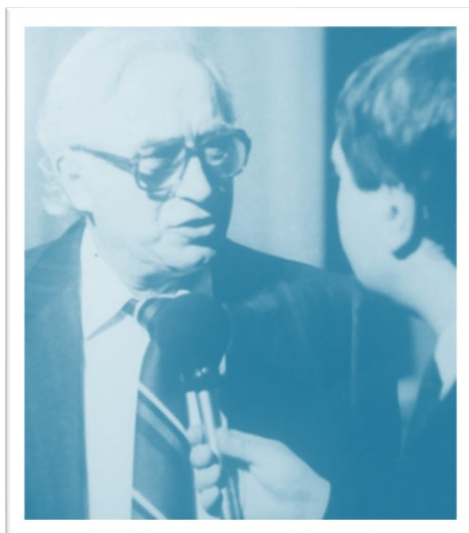
ISSN 2738-7763

ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО НА ДИМИТЪР ДИМИТРОВ

Кая Иванов

Ученик и асистент-хореограф на Димитър Димитров

С удоволствие излагам пред вас моите спомени за него: експерта - твореца, учителя, естета, човекът с широк мироглед, с когото имах шанса да се срещна и много години да бъда свидетел на част от неговия път. Ще се опитам да споделя моите спомени, освен за професионалната - и за човешката страна на Димитър Димитров.

НАЧАЛОТО

Предполагам, че повечето от нас знаят основните данни за Димитър Димитров: роден на 3 август 1927 г. в Казанлък, възпитаник на Руска Колева; от 1956 г. поема ръководството на ансамбъл „Средец“.

Аз имам статия от Вичо Събев, написана във връзка с 25-годишнината на „Средец“, от която ще ви цитирам малка част, тъй като е архивна и вероятно повечето не сте имали възможност да я прочетете.

И така - **Началото** – (Вичо Събев, статия във връзка с 25 годишнината на „Средец“):

- През 1937 г. танцьорите Данчо Николов, Тихомир Каранов, Кирил Кръстев, Борис Китанов, Маргарита Дикова, Зора Недялкова, Олга Еленкова и Мария Смочевска се отделят от танцовата група на Борис Цонев и образуват дружество „Седянка“, чиято цел е да запознаят

хората с българския фолклор. Ръководители са Данчо Николов и Маргарита Дикова. Тъй като нямат база, костюми, пари, а само с ентузиазъм, е трудно да се развият. Решават да се присъединят към спортен клуб „Средец“ към Столичната община. И така „Седянка“ става „Средец“ с ръководител Данчо Николов. Вече имат салон и музика и броят на танцьорите става 40 – всички общински служители. По същото време съществуват групите на Борис Цонев, Руска Колева и Гарибов. Пред „Средец“ се поставя задачата да си извоюва име и авторитет. Решават първите техни прояви да бъдат оригинални и се насочват към кукерите. Маските биват изработени от студенти от Художествената академия под ръководството на Дечко Узунов. Те са истинска сензация и спечелват слава на „Средец“. Редят се лазаруване, коледуване. „Средец“ става любимец на столичани.

И така се нижат годините, през които името на „Средец“ става известно и поканите за участия в различни градове на България се множат, а следват и задгранични турнета.

До 1954 г., освен Данчо Николов, ръководители на „Средец“ са ставали и Георги Бакалов и Петър Захариев, а през същата 1954 г. ръководител става Кирил Дженов с помощник Димитър Димитров. След три години Дженов напуска, тъй като по това време става хореограф в новосъздадения ДАНПТ, и Д. Димитров (от 1956 г.) поема не леката задача да продължи традицията и да я развива. Той се насочва към нови оригинални танци и сам обикаля страната и записва различни народни хорà – от Козичино – Бургаско, Роза – Ямболско, Младово – Сливенско и т.н. търси най-хубавото, което народът на Добруджа, Тракия, Граово е създал, непрестанно търси нещо по-хубаво, по-съвършено.

РЕПЕРТОАРЪТ В ТВОЧЕСТВОТО НА ДИМИТЪР ДИМИТРОВ

Репертоарът в творчеството на Димитър Димитров е от всички етнографски области. Той поставя „Поморийски“, „Добруджански“, „По гроздобер“, „Огнена красавица“, „Плевенски мъжки“, „Началото“, „Грънчари“, „Пиринска младост“, „Шопска сюита“, „Тракийска наздравица“, „Пролетни игри“, „Неделски хора“, „Видинска сюита“ и вероятно пропускам някои.

В репертоара на „Средец“ се включват и танци на ДАНПТ – „Кукли“, „Лазарки“, „Луди млади“, „Клюкарки“. Да адмирираш успехите на колегата си и егото ти да не е водещо също е показателно, нали?

Има опити във всички форми – *дивертисментна, сюитна, тематична, камерна и големи танцови платна.*

Наистина, Димитров има усет при подбора на танците и желае те да се харесат не само на публиката, а и на танцьорите. Това според мен е особено важно, което много често се изпуска от вниманието на хореографите. Спомням си как сме водили разговори за това коя от танцовите комбинации ни харесва повече и коя предпочитаме пред други. Удоволствието, с което изчиствахме детайлите и акцентите в комбинациите и танците по време на репетиции, вероятно предопредели и моето професионално отношение и ориентиране. Когато тръгваше към създаване на нов танц, обикновено се стараяше да включва типични фолклорни танци от съответния регион, за което се облягаше на познанията на местните хореографи.

Работил е с композитори като Борис Воденичаров – „Огнена красавица”, Стефан Кънев – „По гроздобер”, Живка Клинова – „Неделски”, „Тракийска наздравица”, Борис Водениаров – „Пиринска младост”, Иван Вълев и Кр. Кюркчийски – „По Гергьовден”, Петър Петров – „Шопска сюита”,

А при подбора на костюмите особено предпочиташе да работи с Венера Наследникова.

Друга, много характерна черта в творчеството му, е използването на реквизит – тояжките в „Плевенски мъжки” и „Неделски”, кошниците в „По гроздобер” – особено майсторски използвани. И тъй като познавам танца в детайли, мога да ви кажа колко умело бе намерил тяхното място в танца. На дъното на кошниците имаше 3 кожени каишки, с които променяхме положението им в различните моменти. Червените кърпички в „Огнена красавица, наподобяващи стопения метал. Грънците, стомните в „Грънчари”, кърпичките в „Неделски”, люлката в „Гергьовден”...

За съжаление, само на малка част от творчеството му има видео архив. Сега, когато се подготвях за този материал, се опитах да намеря записи на старите танци, но без успех. Можем да видим единствения архивен запис на „Шопска сюита”, който ми бе предоставен от сегашното ръководство на „Средец”, за което им благодаря.

Не мога да си позволя да правя разбор и оценка на творчеството на Димитров, мога само да твърдя, че въздействието, което оказват на публиката танците му, а и на поколения хореографи, е много голямо. Свидетели сме как волно или неволно, явно силно повлияни от танците му, много хореографи взаимстват от негови танцови решения и дори танцови комбинации. Това е често срещано във всички жанрове в изкуството, когато дадена творба има силно въздействие и това показва нейната значимост. Например, особено показателен е моменът на силното, вихрено движение в кръга от третата част в 7/8 такт, което като прием се използва доста от колегите, тъй като въздействието наистина е невероятно.

Когато говорим за усет, като че ли най-характерното за него е точното усецане за акцентите, *редуването на силен и по-слаб момент, на бавно и бързо темпо*, контрастът, какъвто е примерът от комбинацията – 40 такта в „Шопска сюита”. Прекрасно разбираше, че акцентът трябва да се подготви от по-лек, по-приглушен момент. Този прием го има във всичките му танци.

Емблематичната „Шопска сюита” е създадена за световния студентски фестивал в София през 1968 г., където спечели извънредната награда за хореография. По това време бях танцьорка в „Средец” и спомените ми са много ясни.

Заминахме на лагер-школа в Баня, където ден след ден изчиствахме всички детайли в танца. Много харесвахме танца, въпреки умората и многократните повторения на отделните части от танца. Мъжкия състав беше впечатляващ! Мъже в силата си, високи, красиви, силни, естествени, със самочувствие. Спомням си момента от влизането на голямата мъжка група – беше респектиращо! Надиграването между групите – малка и голяма – беше с достойнство, не заядливо и хлапашко.

Ние, жените, имахме задачата да се справим с натрисането ... бяхме като „пружинки“. Разменяше ни местата – т.е. непрекъснато партньорите ни от дясно и ляво бяха различни, така ни изравни и се чувствахме като една.

Трябва да спомена и активното участие на Димитър Цветков, който през тези години беше помощник на Димитров и да отворя скоба за това как избираше помощниците си. Тодор Карапчански – артист-солист във ДАНПТ, невероятен, стilen танцор с ярко емоционално присъствие на сцената, Христо Иванов, прима - солист в ДАНПТ, Марин Маринив също солист във Военния ансамбъл.

Само ще спомена с две изречения другия ъгъл от влиянието на „Средец“, много важен, който не бива да се пропуска: това са хората, които са били част от този път. Те са показателни и говорят сами за себе си - Иван Тодоров, Петър Захариев, Методи Кутев, Рени Стефанова, Първан Стоев, Милчо Стаменов, Петър Ангелов, Атанас Атанасов и много, много други от по-младото поколение.

И още две изречения - за работата му като хореограф.

Освен в „Средец“, Димитров за известен период работи в ансамбъл „Пирин“ и „Северняшкия ансамбъл „Плевен“. И така помага за развитието и на професионалното танцово изкуство.

Сега стигаме до периода, в който Димитър Димитров е художествен р-л в Държавното хореографско училище (днес – НУТИ) и неговата огромна роля за професионалното израстване на педагозите в него.

От 1981 – 1989 г. е художествен ръководител на отдел „Български танци“. Най-творческият период в историята на училището. Позволявам си това твърдение, тъй като от 1971 г. до 2011 г. работих като преподавател в училището и мога да сравня пътя, който сме изминали в отдела през тези 40 години. По времето, когато Димитров е ръководител, се обогатиха учебните програми. Обръщаше много сериозно внимание върху изучаването на автентични хора, като предпоставка за вярното овладяване от учениците на стиловите особености от съответния район. Имаше скок в развитието на тренировачната работа – екзерсиса. През този период завършиха много ученици, мотивирани да продължат обучението си и по-голямата част се реализираха професионално. Обогати се и израстване вкусът към сценичния танц, засили се чувството за отговорност към публиката и бъдещите поколения.

Много от учениците се чувстваха като мисионери, разкриващи красотата и уникалността на българския фолклор. Обогати се и репертоарът на ансамбъла към училището. През този период за първи път там се поставиха танците на Кирил Дженов – „Хасковски игри“, „Овчар и юда девойка“, „Хоро в София“ и др. Димитров предоставяше свобода на преподавателите при избора на репертоар и учебна програма. Организира няколко семинара с всички специалисти от отдела, на които обсъждахме много детайлно програми, методи, слабости, постижения (нямате представа колко разгорещени бяха тези дискусии!...).

Невероятно детайлни и професионални бяха обсъждания на работата ни във всеки клас. Знаете, тъй като няма написана методика за преподаване на български народни танци, тези обсъждания бяха всъщност нашата школа. Следяхме дали на заключителния годишен изпит преподавателите сме коригирали пропуските от открития си урок. И така, година след година, нивото на подготовка се подобряваше. Организира открити часове по тренировачна дейност (екзерсис), за професионалните колективи с преподавателите от училището (един такъв беше проведен в залата на ансамбъл „Тракия“). Беше много горд с нашите постижения и искаше това да стане достояние на повече колеги. Упя да издейства от Министерството на културата командировка за преподавателите по български танци на „Руска зима“. Командирова ни и на един от съборите в Копривщица, където няколко колеги записаха с видео камери автентични групи.

Димитров, като човек на изкуството, беше много емоционален. Удоволствие бе да си в компанията му, дори и когато ни даваше по-директни оценки. Ако усетеше огорчение в някой колега, от такива оценка, винаги търсеше начин в следствие да я смекчи. Уважаваше различното мнение и се опитваше да балансира нашите различия в професионално отношение. Много често заставаше до този, към който бяхме крайни в преценката си, дори и да споделяше нашето мнение. Сега от дистанцията на годините, разбирам чисто човешката му позиция, а също така и мъдрото ръководство. Заеше прекрасно, че за да има успех един колектив, трябва да има и толерантност и приемане на различното. Опитваше се да ни направи по-близки в отношенията.

Показателно за Димитров е и отношението му към учениците и танцьорите – винаги е проявявал загриженост и неформално отношение – беше като родител, строг, прощаващ, изискващ и ползващ се с тъй необходимото доверие в учителя.

Искушавам се да ви разкажа една много лична история:

За известен период аз водех детската школа към „Средец“. Бях изумена как той познаваше всички деца, интересуваше се от всяко едно и те явно, заплени от него, продължиха да се занимават с танци и в следствие бяха част от новото попълнение на ансамбъла. Знаете, че състава на един ансамбъл се дължи предимно на обаянието, чара и респекта на ръководителя, а също така е и негово отражение.

Включваше и семейството си в неговия път и аз имах щастието да бъда част от него. Получаваше пълна подкрепа от съпругата си, една изключително фина и изискана жена, а синът му освен, че завърши хореографското училище, и до днес активно участва в живота на „Средец“.

Когато премислях заключителните си думи беше най-трудно. Как да се събере този богат житейски път в няколко изречения? Как да се изрази преклонението пред такъв живот? Мисля си, че неговите танци, а не думите, ще говорят най-добре за него.

Огромна труд, отдаден на една кауза, с много любов и себераздаване - живот достоен за подражание!

НАГРАДИТЕ, КОИТО Е ПОЛУЧИЛ ДИМИТЪР ДИМИТРОВ

- Орден „Кирил и Методи“ – I и II ст. и „Почетен знак на столицата“ - II ст.;
- Носител на званията – „Заслужил артист“ и „Народен артист“.

Самият „Средец“ е носител на:

- Орден „Република България“ първа степен;
- Орден „Св.Св. Кирил и Методи“ първа и втора степен;
- Почетен знак на София;
- Златни значки на българските профсъюзи;
- Специална награда на Министерството на Културата;
- Златни медали и лауреатски звания от първи до седми Републикански фестивали;

„Средец“ е носител и на престижните международни награди като:

- Златно колие – Дижон – Франция;
- Златна брадва – Закопане – Полша;
- Златен медал – гр. Картаген – Тунис (21 страни участнички);
- Специална награда на IX световен младежки фестивал в София;
- Златен медал и лауреатско звание на X международен младежки фестивал – Лайпциг, Германия
- Първо място на международния фолклорен фестивал – Тулча – Румъния.

Поклон пред него!

За автора

Кая Иванова

**Солист,
Хореограф,
Педагог**

През 1962г. започва да танцува народни танци в „Двореца на пионерите“ при Люба Вълчева, известен хореограф, която заедно с Иван Тодоров, Димитър Димитров и Кирил Дженов създават отдела за изучаване на български народни танци към Държавното хореографско училище.

Тя изиграва решаваща роля в професионалното ѝ ориентиране през следващите години.

Започва работа в Държавно хореографско училище като асистент на изтъкнатия хореограф и педагог Димитър Димитров. През тези години е свидетел и участник в създаването на емблематичните танци – „Шопска сюита“, „Тракийска наздравница“, „Огнена красавица“, „Грънчари“, с които Димитър Димитров печели известност и признание в България и чужбина.

От 1971 до 2011г е преподавател по български танци в ДХУ. Извела е седем випуска, като нейни ученички танцуват в най-престижните професионални ансамбли – „Филип Кутев“, „Пирин“, „Тракия“.

Провежда много международни семинари за български танци в България, Япония, Германия, САЩ, Унгария, Швейцария.